

Set taules per a l'anàlisi i classificació d'una estampa actual

*Siete tablas para el análisis y clasificación de una
estampa actual*

*Seven tables for the analysis and classification of
contemporary prints*

Mª ROSA VIVES

□□□

Índex / Índice / Index

Introducció	5
Introducción	9
Introduction	13
Set taules per a l'anàlisi i classificació d'una estampa actual/ Siete tablas para el análisis y clasificación de una estampa actual / Seven tables for the analysis and classification of contemporary prints	17
Material planxa/material plancha/plate material	19
Tècnica/técnica/technique	23
Incisió o traç dominant/incisión o trazo dominante/ prevalent incision or hatching	27
Estampació i/o impressió/estampación y/o impresión/ printing	31
El paper /el papel /the paper	35
Tipus d'estampa /tipo de estampa/standard print	39
Concepte estètic-formal del gravat/concepto estético-formal del grabado /aesthetic-formal concept of the print	41
Bibliografia bàsica/ bibliografía básica/ basic bibliography	43

INTRODUCCIÓ

Aquestes taules s'han elaborat per a servir d'instrument pedagògic, com a guia sistemàtica per a la descripció, comprensió i classificació cabal de les estampes actuals, tant les que crea el propi autor com les d'altres que es puguin observar i estudiar. Operacions que són fonamentals per a progressar en el seu coneixement. Les taules són una guia que sorgeix de la nostra ja llarga experiència en la docència del Gravat i l'Estampació a la Facultat de Belles Arts de la Universitat de Barcelona, pel que, en diferents etapes ja s'han posat en pràctica l'aplicació d'alguns aspectes. Això ens ha permès calibrar la seva efectivitat, millorar-les paulatinament i detectar la necessitat d'una constant posada al dia, tot i que som conscients que "les classificacions no són mai duradores; tant aviat poso ordre, aquest ordre caduca"¹.

Hem procurat una adequació a l'actualitat de l'art gràfic al incorporar sistemàticament els termes relatius als nous procediments i materials², especialment els que es relacionen amb els plàstics, la fotografia i la imatge digital, així com els darrers conceptes derivats dels mestissatges artístics. Efectivament, tant dins de la gran quantitat de proves i comprovació de resultats que hem obtingut en la nostra recerca, com en el exercicis pràctics de les classes dels darrers cursos a la Facultat de Belles Arts de la UB, s'ha palesat la ràpida renovació del llenguatge, renovació que es produeix a conseqüència de l'aparició de nous termes sobretot procedents de l'anglès. Termes que moltes vegades no es tradueixen perquè s'admeten així, ja que, de fet, l'anglès es la lingua franca de la recerca i la docència superior, mentre que d'altres, de definició més complexa o imprecisa, sovint es barregen amb altres conceptes o s'han adaptat erròniament al català o a l'espanyol. En aquests

---

¹ Georges Perec (1986) *Pensar/Clasificar*. Barcelona, Gedisa, p 116.

² Investiguem els nous materials i processos en el projecte del MICINN, I+D+i HUM2007-61816, *Bases para una nueva teoría del arte gráfico (grabado y estampación)*, i part dels resultats obtinguts ens han facilitat aquest treball.

casos s'ha fet especial atenció en ajustar el significat i la seva ubicació precisa a la taula corresponent.

També s'ha vist que, a més de la innovació en la tècnica, en els materials i recursos i en la metodologia processual d'un gravat i la seva impressió, cal crear eines que enforteixin l'auto aprenentatge racionalitzat i crític³. Eines que ajudin a discernir els elements amb els que es treballa, fomentin l'anàlisi de les estampes i impulsin l'ús eficaç de les paraules com a font de coneixement. Tant més que vivim en uns moments en que l' utilització de vocables específics segueix una línia progressivament minvant, una situació preocupant perquè, com deia Erasme "... a primer cop d'ull sembla que el coneixement és doble: de les coses i de les paraules. El primer és el de les paraules; però el més important és el de les coses. Uns quants emperò, mentre a cuita-corrents s'afanyen a conèixer les coses, descuren l'amaniment i la policia de les paraules... Com sia que les coses només es coneixen pels signes dels mots, qui desconeix l'eficàcia del llenguatge camina a cegues, a cada passa, en el judici de les coses..."⁴

Així que amb aquestes taules volem posar a disposició de l'estudiós una enumeració de termes el més concreta i exhaustiva possible, útil per a interrogar una estampa⁵. Induir a pensar i definir tant el material amb el qual es grava, com els recursos que ofereix; el procés d'elaboració seguit; el tipus de prova o els

---

³ En aquest sentit treballem en el projecte Redice-08 (cod. A0801-30) UB: *Reactivació crítica aplicada a la docència de l'art*.

⁴ Erasmo de Rotterdam (1964) "Plan de estudios" a *Obras escogidas*. Madrid, Aguilar, p 445.

⁵ " A tota enumeració hi han dues temptacions contradictòries; la primera consisteix en l'afany d' incloureu TOT; la segona, en oblidar alguna cosa; la primera voldria tancar definitivament la qüestió; la segona deixar-la oberta; entre lo exhaustiu i lo inconclús, l'enumeració em sembla, abans de qualsevol pensament (i de tota classificació), la pròpia marca d'aquesta necessitat de nombrar i d'aplegar sense la qual el món ("la vida") per a nosaltres no tindria referències: hi han dues coses diferents que no obstant són una mica semblants; podem aplegar-les en sèries dins de les quals serà possible diferenciar-les". Perec, op. cit., p 119.

resultats estètics assolits. En resum, a fer una vertadera taxonomia de l'estampa.

Els conceptes identificats en la peça analitzada s'assenyalaran a la taula corresponent. La recerca i identificació en el ítem estudiat comporta també atendre per descart totes les demès possibilitats, i per tant tenir-ne coneixement. Cada taula es complementarà al final amb referències bibliogràfiques, informació sobre aspectes fisicoquímics, històrics, artístics, estètics, pàgines webs especialitzades, links, paràmetres comparatius amb altres artistes, etc.

Els termes es presenten en català, castellà i anglès, les tres llengües més usades entre nosaltres, el que ve a constituir un petit vocabulari específic de termes de gravat i estampació actual, que podran usar indistintament els alumnes de la nostra Universitat i els procedents dels programes Sèneca, Erasmus o dels Màsters internacionals i, per suposat, per a tots els que estiguin interessats en aquesta matèria.

INTRODUCCIÓN

Estas tablas se han elaborado para servir de instrumento pedagógico, como guía sistemática para la descripción, comprensión y clasificación cabal de las estampas actuales, tanto las que se crean como las que se puedan observar y estudiar de otros autores. Operaciones que son fundamentales para progresar en el conocimiento de éstas. Las tablas son una guía que surge de nuestra larga experiencia en la docencia del Grabado y la Estampación en la Facultad de Bellas Artes de la Universidad de Barcelona, por lo que, en diferentes etapas ya se ha puesto en práctica la aplicación de algunas de ellas. Esto nos ha permitido calibrar su efectividad, mejorarlas paulatinamente y detectar la necesidad de una constante puesta al día, aunque somos conscientes de que “las clasificaciones no son nunca duraderas; apenas pongo orden, dicho orden caduca”⁶.

Hemos procurado una adecuación a la actualidad del arte gráfico al incorporar sistemáticamente los términos relativos a nuevos procedimientos y materiales⁷, especialmente los que conciernen a la presencia de los plásticos, la fotografía y la imagen digital, así como los últimos conceptos derivados de los mestizajes artísticos. Efectivamente en las muchas pruebas y comprobación de resultados que desarrollamos tanto en nuestra investigación como en los ejercicios prácticos en las clases de los últimos cursos en la Facultad de Bellas Artes, se ha puesto de manifiesto la rápida renovación del lenguaje, renovación que se produce por la aparición de nuevos términos sobre todo procedentes del inglés. Términos que muchas veces no se traducen por admitirse así, ya que, de hecho, el inglés es la lingua franca de la investigación y la docencia superior, mientras que otros, de definición compleja o imprecisa, a menudo se mezclan con otros conceptos o se han adaptado

---

⁶ Georges Perec (1986) *Pensar/Clasificar*. Barcelona, Gedisa, 1986, p 116.

⁷ Investigamos los nuevos materiales y procesos dentro del proyecto del MICINN, I+D HUM2007-61816, *Bases para una nueva teoría del arte gráfico (grabado y estampación)*, cuyos resultados nos han facilitado elaborar parte del contenido de este trabajo.

erróneamente al catalán o al español. En estos casos se ha puesto especial atención en ajustar su significado y su ubicación precisa en la tabla correspondiente.

También se ha visto que, además de la innovación en la técnica, en los materiales y recursos y en la metodología procesual de un grabado y su impresión, es preciso crear herramientas que fortalezcan el auto aprendizaje de manera racionalizada y crítica⁸. Herramientas que ayuden a discernir los elementos con que se trabaja, fomenten el análisis de las estampas e impulsen el uso eficaz de las palabras como fuente de conocimiento. Tanto más que estamos en un momento en que el uso de vocabularios específicos sigue una línea progresivamente menguante, una situación preocupante porque, como decía Erasmo "...a primera vista parece que el conocimiento es doble: de las cosas y de las palabras. El primero es el de las palabras; pero el más importante es el de las cosas. Pero unos cuantos, mientras se apremian a conocer las cosas, descuidan la administración de las palabras... Como sea que las cosas no se conocen sino por los signos de las voces, el que desconoce la eficacia del lenguaje a cada paso anda a ciegas en el juicio de las cosas..."⁹.

Así que, con estas tablas queremos poner a disposición del estudioso una enumeración lo más precisa y exhaustiva posible para interrogar una estampa¹⁰. Inducir a pensar, racionalizar y definir tanto el material con el que se graba, como sobre los

---

⁸ En este sentido se trabaja en el proyecto Redice-08 (cod. A0801-30) UB: *Reactivació crítica aplicada a la docència de l'art*.

⁹ Erasmo de Rotterdam (1964) "Plan de estudios", en *Obras escogidas*. Madrid, Aguilar, p 445.

¹⁰ "En toda enumeración hay dos tentaciones contradictorias; la primera consiste en el afán de incluirlo TODO; la segunda, en el olvidar algo; la primera querría cerrar definitivamente la cuestión; la segunda, dejarla abierta; entre lo exhaustivo y lo inconcluso, la enumeración me parece, antes de todo pensamiento (y de toda clasificación), la marca misma de esta necesidad de nombrar y de reunir sin la cual el mundo ("la vida") carecería de referencias para nosotros: hay dos cosas diferentes que sin embargo son un poco parecidas; podemos reunir las en series dentro de las cuales será posible distinguirlas". Percec, op. cit., p 119.

recursos que ofrece; el proceso de elaboración seguido; el tipo de prueba o los resultados estéticos conseguidos. En suma, a realizar una verdadera taxonomía de la estampa.

Al identificar los conceptos en la pieza analizada se señalarán cada uno en la tabla correspondiente. Esta búsqueda e identificación en el ítem cotejado comporta también atender por descarte todas las demás posibilidades, y por tanto conocerlas. Cada tabla se completará al final con referencias bibliográficas, información sobre aspectos físico-químicos, históricos, artísticos, estéticos, páginas webs especializadas, links, parámetros comparativos con otros artistas, etc. Los términos se presentan en catalán, castellano e inglés, las tres lenguas más usadas entre nosotros, lo que a su vez viene a constituir un pequeño vocabulario específico de términos de grabado y estampación, que pueden usar indistintamente los alumnos de nuestra Universidad y los procedentes de los programas Séneca, Erasmus o de los Masters internacionales y, por supuesto todos los que estén interesados en esta materia.

INTRODUCTION

These tables have been devised as a pedagogical tool; a systematic guide for describing, understanding and accurately classifying contemporary prints, including our own creations and those by other authors, which we can observe and study. These activities are essential to gain knowledge of prints. The tables act as a guide that has been compiled as a result of our extensive experience in teaching Printmaking at the University of Barcelona's Faculty of Fine Arts. In different stages, we have been able to use some of the tables with students. This has enabled us to gauge their effectiveness, to gradually improve them, and to recognise that they must be constantly updated. However, we know that classifications "don't last; hardly have I finished putting things into an order before that order is obsolete"¹¹.

We have tried to remain abreast of graphic art by systematically incorporating terms related to new procedures and materials¹² into the tables, particularly those related to the presence of plastics, photography and digital images, as well as the latest concepts derived from mixed techniques. Indeed, in the many tests and verifications of results that we have carried out in our research and in practical class exercises during the last few academic years at the UB Faculty of Fine Arts we have observed rapid changes in language, due to the appearance of new terms that are mainly from English. These terms are often incorporated in their original form, as English is the *lengua franca* of research and teaching. Some terms that have a complex or vague meaning may become mixed

---

¹¹ Georges Perec (1999) *Species of Spaces and Other Pieces*, ed. and trans. John Sturrock, Penguin Books, p 196.

¹² We research new materials and processes as part of the R+D project HUM2007-61816 *Bases para una nueva teoría del arte gráfico (grabado y estampación)* (MICINN and FEDER) whose results have enabled us to write some of the content of this paper.

with other concepts or have been mistranslated into Catalan or Spanish. In such cases, particular effort has been made to clarify the meaning and its precise location in the corresponding table.

In addition to innovation in techniques, materials and resources, and in the methods used to process an engraving and its prints, we need to create tools that can strengthen independent learning in a rational and critical way¹³. These tools should help to discern the elements with which we work, promote the analysis of prints and foster the effective use of words as a source of knowledge. This is particularly important at this time, as the use of specific vocabularies is progressively waning. This is an alarming trend, because, as Erasmus said: “For a start it would seem that knowledge is altogether twofold: knowledge of things and knowledge of words. Knowledge of words comes first; knowledge of things is more important. But some... neglect proper care for language in their over-eagerness to acquire knowledge of things.... As things are only known through verbal signs, anyone who is not skilled in the power of language will of necessity everywhere misjudge things...”¹⁴.

Thus, the aim of these tables is to provide students with the most accurate, comprehensive list possible for examining a print¹⁵.

---

¹³ In this area, we are working on the project UB Redice-08 (cod. A0801-30), *Reactivació crítica aplicada a la docència de l'art*.

¹⁴ Erasmo de Rotterdam (1964) "Plan de estudios", in *Obras escogidas*. Madrid, Aguilar, p 445.

¹⁵ “In every enumeration there are two contradictory temptations. The first is to list *everything*, the second is to forget something. The first would like to close of the question once and for all, the second to leave it open. Thus, between the exhaustive and the incomplete, enumeration seems to me to be, before all thought (and before all classification), the very proof of that need to name and to bring together, without which the world (“life”) would lack any points of reference for us. There are things that are different yet also have a certain similarity; they can be brought together in series within which it will be possible to distinguish them”. Perec, op. cit., p 198.

The tables encourage us to think about, rationalise and define the material under study, the resources it offers, the creative process that was followed, the type of test and the aesthetic results achieved. To sum up, the aim is to draw up a real taxonomy of the print.

When the concepts in the piece under study have been identified, they are marked with a cross in the corresponding table. The search for and identification of the comparable item involves rejecting all of the other possibilities. To do this, the student must have some knowledge of all items. At the end of the process, each table will have been completed with references, information about physical, chemical, historical, artistic and aesthetic aspects, specialised web pages, links, parameters for comparison with other artists, etc.

The terms are presented in Catalan, Spanish and English, which are the three languages that the Faculty's members use most frequently to communicate with each other. Hence, the tables also act as a small specific vocabulary of engraving and printing terms, which can be used by UB students, those from the Seneca and Erasmus exchange programmes, students of International master's degrees, and anyone else who is interested in this subject.

**SET TAULES PER A L'ANÀLISI I CLASSIFICACIÓ D'UNA
ESTAMPA ACTUAL**

**SIETE TABLAS PARA EL ANÁLISIS Y
CLASIFICACIÓN DE UNA ESTAMPA ACTUAL**

**SEVEN TABLES FOR THE ANALYSIS AND
CLASSIFICATION OF CONTEMPORARY PRINTS**

MATERIAL PLANXA / MATERIAL PLANCHA / PLATE MATERIAL

La primera taula es dedica a la descripció, el més precisa possible, del tipus de material de la matriu usat. És a dir de la caracterització dels materials, tant els tradicionals com els més nous i menys estudiats, en especial els plàstics, atenent les seves particularitats físiques, formals, etc., perquè l'estudiant sigui molt conscient amb que treballa. Certament, els plàstics, al ser físicament semblants entre ells, moltes vegades no es distingeixen bé i això, entre altres causes, pot implicar dissolucions inesperades, reaccions contraries per calor, major o menor tendència a trencar-se o esquerdar-se i, fins i tot, encara que en termes crematístics, diferències substancials de preu.

La primera tabla está dedicada a la descripción, lo más precisa posible, del tipo material de la matriz usado. Es decir de la caracterización de los materiales, tanto los tradicionales como los más novedosos y menos estudiados, especialmente los plásticos, atendiendo a sus peculiaridades físicas, formales, etc. para que el estudiante sea muy consciente con que trabaja. Ciertamente, los plásticos, al parecerse bastante físicamente entre ellos, muchas veces no se distinguen bien y esto, entre otras causas, puede implicar disoluciones inesperadas, reacciones contrarias al calor, más o menos tendencia a romperse e incluso, aunque en el ámbito crematístico, diferencias sustanciales de precio.

The first table is used to describe as accurately as possible the material from which the matrix was made. In other words, the materials are characterised, regardless of whether they are traditional or the latest and least studied. In particular, there is a focus on plastics and their physical and formal characteristics, among other factors, to increase the students' awareness of what they are working with. As many plastics have a very similar physical appearance, it can be difficult to distinguish between

them. Among other factors, this can lead to unexpected dissolution, adverse reactions to heat, a greater or lesser tendency to break and even, in financial terms, substantial differences in price.

I. MATERIAL PLANXA / MATERIAL PLANCHA /PLATE MATERIAL

NATURAL / NATURAL / NATURAL:

ORIGEN VEGETAL / ORIGEN VEGETAL / VEGETABLE SOURCE :

- ▣ Fusta /madera/ wood
- ▣ Conglomerats/ conglomerados/ masonite plywood, hardboard ...
- ▣ Linoleum/ linoleum/ linoleum ...

ORIGEN MINERAL /ORIGEN MINERAL / MINERAL SOURCE:

- ▣ Coure/ cobre / copper
- ▣ Zenc / cinc/ zinc
- ▣ Alumini / aluminio / aluminium
- ▣ Alumini lacat / aluminio lacado / aluminium lacquer
- ▣ Acer / acero / steel
- ▣ Ferro / hierro / iron ...
- ▣ Guix / yeso/ gypsum
- ▣ Pedra calcària / Piedra calcàrea/ litho stone ...

▣ ORGÀNIC / ORGÁNICO / ORGANIC

▣ INORGÀNIC / INORGÁNICO / INORGANIC

▣ SINTÈTIC / SINTÉTICO / SYNTHETIC

TIPUS DE PLÀSTIC RÍGID / TIPO DE PLÁSTICO RÍGIDO / RIGID

SHEET PLASTIC STANDARD:

- ❑ COPOLÍMER/ COPOLÍMERO / COPOLYMER
- ❑ METACRILAT/ METACRILATO / METHACRYLATE
- ❑ POLICARBONAT/ POLICARBONATO / POLYCARBONATE
- ❑ POLIESTIRÈ / POLIESTIRENO / POLYSTYRENE
- ❑ POLÍMER FOTOSENSIBLE / POLÍMERO FOTOSENSIBLE / PHOTOPOLYMER:
- ❑ Planxa / plancha / plate
- ❑ Pel·lícula / película / film
- ❑ PVC
- ❑ PVC ESCUMAT / PVC ESPUMADO / PVC FOAM ...

❑ TRANSPARENT /TRANSPARENTE / TRANSPARENT

❑ OPAC / OPACO / OPAQUE

MESURES / MEDIDAS / MEASURE: Alt /Alto / high: x ample / ancho
/ wide: x / gruix / grueso / large: cm

PLÀSTIC LÍQUID / PLÁSTICO LÍQUIDO / LIQUID PLASTIC :

- ❑ ACRÍLICS / ACRÍLICOS/ ACRYLICS
- ❑ RESINES DE POLIÈSTER / RESINAS DE POLIÈSTER/ POLYESTER RESINS
- ❑ ACETATS DE POLIVINILS / ACETATOS DE POLIVINILOS/ POLYVINYL
ACETATES...

MARCA COMERCIAL / MARCA COMERCIAL / TRADEMARK:

 # RECICLABLE / RECICLABLE / RECYCLABLE

**COMPOSICIÓ BÀSICA DEL PLÀSTIC / COMPOSICIÓN BÁSICA DEL
PLÁSTICO / BASIC COMPOSITION OF PLASTIC:**

**BIBLIOGRAFIA, FONTS D'INFORMACIÓ SOBRE EL MATERIAL DE LA
MATRIU / BIBLIOGRAFÍA, FUENTES DE INFORMACIÓN SOBRE EL
MATERIAL DE LA MATRIZ / BIBLIOGRAPHY AND GENERAL
INFORMATION ABOUT PLATE'S MATERIAL :**

TÈCNICA / TÉCNICA / TECHNIQUE

La segona taula interroga sobre la tècnica aplicada. Un repertori que aporta com a novetat –que sapiguem es la primera vegada que es presenta- la sistematització de l'escalfor, el fotopolímer, els diluents, etc., com a agents tècnics en funció del material plàstic.

La segunda tabla interroga sobre la técnica aplicada. Un repertorio que aporta como novedad -que sepamos es la primera vez que se presenta- la sistematización del calor, el fotopolímero, los disolventes, etc., como agentes técnicos en función del material plástico.

The second table examines the technique that was used. This list is innovative in that—for the first time as far as we know—it systematizes the heat, the photopolymer, the solvents, etc. that are used as technical agents, depending on the plastic material.

II.- TÉCNICA / TÉCNICA / TECHNIQUE

MONOTIPIA / MONOTIPO / MONOPRINT-MONOTYPE:

▣ PINZELLADA DIRECTE / PINCELADA DIRECTA / DIRECT BRUSH-STROKE

▣ PER SUBTRACCIÓ / POR SUBSTRACCIÓN / FOR SUBTRACT

GRAVAT EN RELLEU, XILOGRAFIA (FUSTA) / GRABADO EN RELIEVE, XILOGRAFÍA (MADERA) / RELIEF PRINT, XYLOGRAPHY (WOOD):

▣ A VETA o A FIL / A FIBRA o AL HILO / WOOD CUT

▣ A CONTRAFIL / A TESTA /WOOD ENGRAVING

▣ CLAROSBCUR, CAMAFEU/ CLAROSCURO, CAMAFEU/ *CHIAROSCURO*,
CAMAIEU

▣ MÈTODE MUNCH o PUZZLE / MÉTODO MUNCH o PUZZLE / JIGSAW
METHOD

▣ MANERA JAPONESA/ XILOGRAFIA JAPONESA / JAPANESE WOODBLOCK
PRINT

▣ LINOLEUM / LINOLOGRAFIA/ LINOLEUM

▣ PLANXA PERDUDA / PLANCHA PERDIDA / REDUCTION METHOD...

**GRAVAT AL BUIT, CALCOGRAFIA (METALL) / GRABADO EN HUECO,
CALCOGAFIA (METAL) / INTAGLIO (METAL):**

INCISIÓ DIRECTE / INCISIÓN DIRECTA / ENGRAVING:

▣ BURÍ / BURIL / ENGRAVING

▣ PUNTA SECA / PUNTASECA / DRYPOINT

▣ PUNTEJAT / PUNTEADO/ STIPPLE ENGRAVING

▣ MEZZOTINTA ...

INCISIÓ INDIRECTE / INCISIÓN INDIRECTA / ETCHING:

▣ AIGUAFORT / AGUAFUERTE/ ETCHING

▣ AIGUATINTA/ AGUATINTA/ AQUATINT

▣ SUCRE/ AZÚCAR/ SUGAR LIFT AQUATINT

▣ ACRÍLIC RESISTENT A L' AIGUAFORT / ACRÍLICO RESISTENTE AL
AGUAFUERTE / ACRYLIC RESISTENT ETCHING

▣ VERNIS MOLL / BARNIZ BLANDO/ SOFT GROUND ...

ADHESIÓ / ADHESIÓN / ADDITION :

- ▣ RESERVA / RESERVA / RESERVATION
- ▣ TEXTURA / TEXTURA / TEXTURE
- ▣ CARBORUNDUM
- ▣ COLAGRAFIA / COLAGRAFÍA / COLLAGRAPHY ...

GRAVAT EN PLÀSTIC/ GRABADO EN PLÁSTICO / PLASTIC

PRINTMAKING:

INCISIÓ DIRECTE / INCISIÓN DIRECTA / ENGRAVING:

- ▣ PUNTA SECA / PUNTASECA / DRYPOINT
- ▣ PUNTEJAT / PUNTEADO/ STIPPLE ENGRAVING
- ▣ TALLA / TALLA / LINE ENGRAVING ...

ÍGNIA / ÍGNEA / THERMO-IGNITION :

- ▣ PIROGRAVAT / PIROGRABADO / PYROENGRAVING
- ▣ ESTOVAMENT / REBLANDECIMIENTO / SOFTNESS
- ▣ ABRASIÓ / ABRASIÓN / BURN ...

AL DILUENT / AL DISOLVENTE / SOLVENT

- ▣ FORMES TOVES / FORMAS BLANDAS / SOFT SHARPE
- ▣ TEXTURES / TEXTURAS / TEXTURES

FOTOPOLIMER / FOTOPOLÍMERO / PHOTOPOLYMER:

CLIXÉ TRAMAT / CLISÉ TRAMADO / FILM POSITIVE:

- ▣ Fotogràfic / fotográfico/ photographic
- ▣ Digital / digital / digital ...

CLIXÉ DIRECTE / CLISÉ DIRECTO / TRANSPARENT FILM CONTACT:

☒ Manual / manual / handmade ...

LITOGRAFIA /LITOGRAFIA/ LITHOGRAPHY:

☒ DIBUIX A TINTA/ DIBUJO A TINTA/ DRAWING INK

☒ DIBUIX A LLAPIS / DIBUJO A LÀPIZ / DRAWING PENCIL

☒ REPORT / REPORTE / TRANSFER

☒ FOTOLITOGRAFIA / FOTOLITOGRAFÍA / PHOTOLITHGRAPHY ...

SERIGRAFIA/ SERIGRAFÍ A / SILKSCREEN, SCREENPRINT, SERIGRAPH:

☒ OBTURACIÓ MANUAL/ RELLENO DIRECTO/ DIRECT STOP UP

☒ FOTOSERIGRAFIA /FOTOSERIGRAFIA/ PHOTOSERIGRAPHY ...

TÈCNICA MIXTA / TÉCNICA MIXTA / MIXED MEDIA :

BREU SÍNTESI DELS PASSOS SEGUITS EN EL PROCEDIMENT / BREVE SÍNTESIS DE LOS PASOS SEGUIDOS EN EL PROCEDIMIENTO / BRIEFLY STEP BY STEP PROCESS:

INCISIÓ O TRAÇ DOMINANT / INCISIÓN O TRAZO DOMINANTE / PREVALENT INCISION OR HATCHING

La tercera taula es dedica a definir el tipus d'incisió, traç i/o taca dominant en la composició del gravat al buit, que ve molt determinat per l'eina o el material usat.

La tercera tabla se dedica a definir el tipo de incisión, trazo y/o mancha dominante en la composición del grabado en hueco, que está muy determinado por la herramienta o el material que se utiliza.

The third table is used to define the type of incision, stroke and shading that predominates in the composition of the intaglio, which is closely related to the tool or type of material that is used.

III. INCISIÓ O TRAÇ DOMINANT / INCISIÓN O TRAZO DOMINANTE / PREVALENT INCISION OR HATCHING

**▣ LÍNIA O TACA EN SUSPENSÍÓ / LÍNEA O MANCHA EN SUSPENSÍÓN /
LINE OR BLOT IN SUSPENSION**

▣ LÍNIA DURA / LÍNEA DURA / HARD LINE:

▣ AIGUAFORT/ AGUAFUERTE/ ETCHING

▣ BURÍ/ BURIL/ INTAGLIO

▣ PUNTASECA / PUNTA SECA / DRYPOINT

▣ PUNTEJAT / PUNTEADO / STIPPLE ENGRAVING

▣ AMB GÚBIES, GANIVETES /CON GUBIA, CUCHILLAS / WITH
GOUGE, KNIFE

❑ EINES ELÈCTRIQUES / PERCUTORES, RULETAS, SIERRAS... ELÈCTRICAS
/ POWER TOOLS...

LÍNIA O TACA TOBA / LÍNEA O MANCHA BLANDA / LINE OR

BLOT SOFT:

❑ SOFRE / AZUFRE/ SULPHUR TINT

❑ AIGUATINTA/ AGUATINTA/ AQUATINT

❑ SUCRE/ AZÚCAR/ SUGAR AQUATINT

❑ PINZELLADA O ESQUITXADA DIRECTE, “LAVIS” / PINCELADA O
SALPICADURA DIRECTA, “LAVIS” / “LAVIS”, SPIT BITE

❑ MORDICACIÓ DIRECTE/ MORDIDA DIRECTA/ OPEN BITE

❑ ESCALFOR DIRECTE / CALOR DIRECTO / DIRECT HEAT

❑ PIROGRAVAT / PIROGRABADO / PYROENGRAVING

❑ DILUENT / DISOLVENTE / SOLVENT

❑ CLOROFORM / CLOROFORMO / CHLOROFORM ...

LÍNIA O TACA PER ADHESIÓ / LÍNEA O MANCHA POR ADHESIÓN /

LINE OR BLOT FOR ADDITION

RESERVA BLANCA / RESERVA BLANCA / WHITE RESERVATION:

❑ Resines sintètiques / resinas sintéticas / sintetic resine

❑ Màscares plàstic / máscaras plástico/ plastic mask

❑ Silicona / silicona /silicone ...

TEXTURES / TEXTURAS / TEXTURES :

❑ Massilles / masillas / crack-bridging

❑ Pintura sintética metal·litzada / pintura sintética metalizada / synthetic
metal paint

❑ Carborundum ...

TRAMES / TRAMAS / RETICULATION:

- ▣ LINEALS / LINEALES / LINEAL
- ▣ PUNTEJADES / PUNTEADAS / BENDAY DOTS
- ▣ IRREGULARS / IRREGULARES / IRREGULARS
- ▣ ORGÀNIQUES / ORGANICAS / ORGANICS
- ▣ FOTOGRAFÍQUES / FOTOGRAFÍCAS / PHOTOGRAPHS
- ▣ DIGITALS / DIGITALES / DIGITALS ...

ESTAMPACIÓ I/O IMPRESSIÓ / ESTAMPACIÓN Y/O IMPRESIÓN / PRINTING

En aquesta quarta taula es desgrana el tipus d'impressió de les planxes. És un apartat molt especial que determina l'aspecte final de la imatge. Aquí cal posar atenció a dos elements: la tinta, la seva composició, color i propietats i, el diluent utilitzat, que cal que alhora sigui adequat per al material de la planxa i respectuós amb la salut i el medi ambient.

En esta cuarta tabla se desgrana el tipo de impresión de las planchas. Es un apartado especialísimo que determina el aspecto final de la imagen. Se prestara especial atención a dos elementos: la tinta, su composición, color y propiedades y, al disolvente utilizado, que debe ser acorde al material de la matriz a la vez que respetuoso con la salud y el medio ambiente.

The fourth table analyses the type of printing on the plates. It is an extremely important section, as these factors determine the final appearance of the image. The focus is on two elements in particular: the composition, colour and properties of the ink; and the solvent used, which must be must be environmentally and health friendly and compatible with the material from which the matrix is made.

IV.- ESTAMPACIÓ I/O IMPRESSIÓ / ESTAMPACIÓN Y/O IMPRESIÓN / PRINTING

MANUAL / MANUAL / IMPRESSION BY HAND:

- ▣ TAMPONAMENT/ TAMPONAJE / STAMPING
- ▣ REFREGAT, *FROTTAGE* / FROTADO, *FROTTAGE* / RUBBING, BURNISHING
- ▣ AMB BAREN /CON BAREN/ WITH BAREN ...
- ▣ IL.LUMINACIÓ / ILUMINACIÓN / HAND-COLORED
- ▣ TREPA, PLANTILLA/ PLANTILLA/ STENCIL ...

▣ MECÀNICA/ MECÁNICA/ PRINTING PRESS:

- ▣ EN SEC O GOFRAT / EN SECO O GOFRADO / BLIND EMBOSsing

▣ MONOCROMA / MONOCROMA / MONOCHROME:

- ▣ BUIT / HUECO / INTAGLIO
- ▣ RELLEU / RELIEVE / RELIEF
- ▣ LÍNIA LEUCOGRÀFICA / LÍNEA LEUCOGRÁFICA / LEUCOGRAPHIC LINE

POLICROMA / POLICROMA / MULTIPLE-COLOR:

- ▣ “A LA POUPÉE”
- ▣ UNA PLANXA PER COLOR / UNA PLANCHA POR COLOR /A PLATE FOR COLOUR , REGISTRATION
- ▣ “FONDINO”

- ❑ IRISAT/ IRISADO/ BLENDING COLOURS
- ❑ “ROLL-UP”
- ❑ “SANDWICH”
- ❑ DOBLATGE DE TINTES / DOBLADO DE TINTAS / DOUBLE INK
- ❑ “COLLAGE”
- TÈCNICA MIXTA/ TÉCNICA MIXTA / MIXED TECHNIQUE ...

TIPUS DE TINTA/TIPO DE TINTA/ STANDARD INK :

- ❑ AQUOSA /ACUOSA / WATER-BASED
- ❑ GRASSA / GRASA/ OIL-BASED
- ❑ CALCOGRÀFICA / CALCOGRÁFICA / CHALCOGRAPHY
- ❑ LITOGRAFICA / LITOGRAFICA / LITOGHRAPHY
- ❑ OFFSET
- ❑ OLI / ÓLEO / OIL
- ❑ ACRÍLIC / ACRÍLICO / ACRYLIC
- ❑ TONER ...

MARCA TINTA / MARCA TINTA / INK TRADEMARK:

DISSOLVENT / DISOLVENTE / SOLVENT :

**BIBLIOGRAFIA I FONTS INFORMATIVES SOBRE LA TINTA D'IMPRESSIÓ /
BIBLIOGRAFÍA Y FUENTES DE INFORMACIÓN SOBRE LA TINTA DE
IMPRESIÓN / BIBLIOGRAPHY AND GENERAL INFORMATION ABOUT THE
INK:**

EL PAPER / EL PAPEL / THE PAPER

El paper ocupa la cinquena taula. És un dels elements fonamentals de l'estampa i per tant el seu coneixement cal que sigui el més ampli possible per a respondre, per això l'estudiant ampliarà amb la seva recerca personal les nocions rebudes en les classes teòriques.

El papel ocupa la quinta tabla. Es uno de los elementos fundamentales de la estampa cuyo conocimiento debe ser lo más amplio posible para responder, por lo que, además de las clases teóricas recibidas sobre este material, el alumno ampliará su búsqueda personal y la aportará al final.

The fifth table addresses the paper. This is one of the main elements of printing and requires in-depth knowledge. Therefore, in addition to theoretical classes on this material, students will expand their own searches and present them at the end.

V.- EL PAPER / EL PAPEL / THE PAPER

ORIENTAL / ORIENTAL / EAST (FIBRES VEGETALS / FIBRAS VEGETALES / VEGETABLE FIBRES):

- ▣ XINA / CHINA / CHINA: bambú / bambú / bamboo ...
- ▣ PAPER JAPÓ / PAPEL JAPÓN / JAPAN PAPER: Gampi, Kozo ...
- ▣ PAPER ÍNDIA / PAPEL INDIA / INDIA PAPER ...
- ▣ PAPER NEPAL / PAPEL NEPAL / NEPAL PAPER ...

OCCIDENTAL / OCCIDENTAL / WESTERN (FIBRES VEGETAL / FIBRAS VEGETALES / VEGETABLE FIBRES):

- ▣ COTÓ/ ALGODÓN / COTTON
- ▣ COTÓ I CEL·LULOSA/ ALGODÓN Y CELULOSA/ COTTON AND WOOD PULP
- ▣ CEL·LULOSA / CELULOSA / CELLULOSE ....

FACTURA / FACTURA / MAKE:

- ▣ MANUAL / MANUAL / HANDMADE
- ▣ MECÀNICA / MECÁNICA / PAPER MACHINE

COLA/ COLA/SIZE

- ▣ ANIMAL/ ANIMAL/ANIMAL
- ▣ VEGETAL/ VEGETAL/VEGETABLE

FACTORS CONSTITUTIVUS / FACTORES CONSTITUTIVOS / CONSTITUTIVE FACTORS:

- ▣ VERJURAT / VERJURADO / LAID
- ▣ VITEL·LA / VITELA / WOVE
- ▣ FILIGRANA O MARCA A L'AIGUA / FILIGRANA O MARCA
AGUA / WATERMARK
- ▣ GRAMATGE / GRAMAJE / GRAMMAGE :   g/m²
- ▣ ACABAT / ACABADO / FINISHING:
- ▣ Llis / liso / smooth
- ▣ Rugós / rugoso / creased
- ▣ Granulat / granulado / granular ...
- ▣ BARBES / BARBAS / DECKLE EDGE:
- ▣ Intonso / intonso / completely
- ▣ Tallades / cortadas / cut out
- ▣ Fictícies / ficticias / fictitious...

COLOR / COLOR / COLOR:

- ▣ BLANC/ BLANCO / WHITE
- ▣ IVORI / MARFIL / IVORY
- ▣ CREMA / CREMA / CREAM
- ▣ ACIGRONAT / AGARBANZADO / CHICK-PEA COLOR
- ▣ CAMUSSA / GAMUZADO / CHAMOIS ....

MATIZ/ MATIZ / TINT :

- ▣ BRILLANT /BRILLANTE / BRIGHTNESS
- ▣ TRANSLÚCID / TRASLUCIDO / REFLECTED
- ▣ OPAC / OPACO / OPACITY
- ▣ NACRAT / NACARADO / NACRE
- ▣ OPALÍ / OPALINO / OPAL
- ▣ “PELURE” ...

MARCA / MARCA / TRADEMARK :

**ALTRES MATERIALS ALTERNATIUS /OTROS MATERIALES
ALTERNATIVOS / ANOTHER ALTERNATIVE MATERIAL:**

MESURES / MEDIDAS / MEASURE: alt/alto/ high: X ample/ ancho/
wide cm

**BIBLIOGRAFIA, FONTS D'INFORMACIÓ / BIBLIOGRAFÍA, FUENTES DE
INFORMACIÓN / BIBLIOGRAPHY AND ADDITIONAL INFORMATION:**

TIPUS D'ESTAMPA / TIPO DE ESTAMPA / STANDARD PRINT

La sexta taula determina el tipus de prova que s'analitza dins d'un ampli repertori relacionat amb el tiratge i l'edició que cal conèixer no sols per anotar les pròpies obres, sinó també per aprendre a identificar les demés.

La sexta tabla determina el tipo de prueba que se analiza dentro del amplísimo repertorio relacionado con el tiraje y la edición y que se debe conocer, no sólo para anotar las propias obras, sino también para aprender a identificar otras.

The sixth table determines the type of proof that is analysed from the wide range that is related to printing and edition. Students need to know about these proofs in order to annotate their own works and to learn how to identify those of others.

VI.- TIPUS D'ESTAMPA / TIPO DE ESTAMPA / STANDARD PRINT

PROVES D'EXECUCIÓ / PRUEBAS DE EJECUCIÓN / TO PERFORM PROOFS:

▣ D'ESTAT / DE ESTADO / STATE PROOF: P.E. / P.E. / S.P.

▣ D'ASSAIG / DE ENSAYO / TRIAL PROOF: P.A. / P.E. / T.P.

▣ DE TREBALL / DE TRABAJO / WORK PROOF: P.T. / P.T. / W.P.

▣ CONTRAPROVA/ CONTRAPRUEBA / COUNTERPROOF

PROVES DEFINITIVES / PRUEBAS DEFINITIVAS / FINAL PROOF :

- ▣ PROVA ÚNICA / PRUEBA ÚNICA / UNIQUE IMPRESSION
- ▣ D'ARTISTA / DE ARTISTA / ARTIST'S PROOF: P.A. / P.A. /A.P.
- ▣ "BON À TIRER": B.A.T.
- ▣ FORA COMERÇ / FUERA COMERCIO / "HORS COMERCE": H.C.
- ▣ "AVANT LA LETTRE"
- ▣ NOMINAL / NOMINAL / NOMINAL
- ▣ NUMERADA / NUMERADA / NUMBERED:
- ▣ Xifres romanes / cifras romanas / roman numbers
- ▣ Xifres aràbigues / cifras arábigas /arabic numbers
- ▣ Lletres / letras / letters
- ▣ PROVA D'EXPOSICIÓ / PRUEBA EXPOSICIÓN / " EXHIBITION PROOF"
- ▣ IMPRESSIÓ PARET / IMPRESIÓN PAPEL PARED / "WALL PAPER"
- ▣ INSTAL·LACIÓ/ INSTALACIÓN/ INSTALATION
- ▣ EPHEMERA ...

ANOTACIONS / ANOTACIONES / MARKET-DESIGNATED :

- ▣ SIGNATURA / FIRMA / SIGNATURE
- ▣ INDICACIÓ DEL TIPUS D'ESTAMPA / INDICACIÓN DEL TIPO DE ESTAMPA / STANDARD IMPRESSION
- ▣ DATA / FECHA / DATE
- ▣ LLOC / LUGAR / PLACE
- ▣ TÍTOL / TITULO / TITLE
- ▣ DEDICATÒRIA / DEDICATORIA / DEDICATION ...

SITUACIÓ ANOTACIONS / SITUACIÓN ANOTACIONES / LOCATION MARKET-DESIGNATED

CONCEPTE ESTÈTIC-FORMAL DEL GRAVAT / CONCEPTO ESTÉTICO-FORMAL DEL GRABADO / AESTHETIC-FORMAL CONCEPT OF THE PRINT

I, finalment, la sèptima taula es refereix al concepte estètic i formal de l'estampa, examinada de manera general. L'estudiant ampliarà la informació amb una breu ressenya dels seus objectius personals estètics i expressius.

Y, finalmente, la séptima tabla se refiere al concepto estético-formal de la estampa, examinado de manera general. El alumno ampliará la información con una breve reseña de sus objetivos personales estéticos y expresivos.

Finally, the seventh table refers to the aesthetic and formal concept of the print, which is examined in a general way. Students add to the information with brief references to their own aesthetic and expressive objectives.

VII.- CONCEPTE ESTÈTIC-FORMAL DEL GRAVAT / CONCEPTO ESTÉTICO-FORMAL DEL GRABADO / AESTHETIC-FORMAL CONCEPT OF THE PRINT

CONCEPTE DE LA IMATGE / CONCEPTO DE LA IMAGEN / IMAGE'S CONCEPT:

▣ GRÀFIC / GRÁFICO / GRAPHIC

▣ PICTÒRIC / PICTÓRICO / PICTORIAL

▣ ESCULTÒRIC / ESCULTÓRICO / SCULPTORAL

- ▣ FOTOGRÀFIC / FOTOGRÁFICO / PHOTOGRAPHIC
- ▣ GRÀFIC-DIGITAL / GRÁFICO-DIGITAL / GRAPHIC-IRISPRINT
- ▣ OBJECTE PREVI / OBJETO PREVIO/ READY-MADE, FOUND OBJECT...

COMPOSICIÓ EN EL PAPER/ COMPOSICIÓN EN EL PAPEL/ COMPOSITION IN THE PAPER:

- ▣ AMB MARGES / CON MÁRGENES / WITH MARGINS
- ▣ A SANG o A FONS PERDUT / A SANGRE o A FONDO PERDIDO/ WITHOUT MARGIN
- ▣ UNIÓ DE FULLES/ UNIÓN DE HOJAS/ FLOCKING
- ▣ MODELAT EN PAPER/ MOLDEADO EN PAPEL/CAST PAPER
- ▣ LAMINAT EN POLPA DE PAPER/ LAMINADO EN PULPA DE PAPEL/ LAMINATED TO WET PAPER PULP

PRESENTACIÓ-UBICACIÓ/PRESENTACIÓN-UBICACIÓN/ SHOW-LOCATION:

- ▣ ESTAMPA ESPARSA / ESTAMPA SUELTA / LOOSE PRINT
- ▣ SÈRIE / SERIE / SUITE
- ▣ CARPETA/CARPETA/PORTFOLIO
- ▣ ENMARCADA/ENMARCADA/ FRAMED
- ▣ LLIBRE / LIBRO / BOOK
- ▣ LLIBRE D'ARTISTE / LIBRO DE ARTISTA / ARTIST'S BOOK
- ▣ CAPSA-ESTOIG/CAJA-ESTUCHE/ BOX
- ▣ OBJECTE MULTIPLE / OBJETO MULTIPLE / MULTIPLE
- ▣ INSTAL·LACIÓ / INSTALACIÓN/ INSTALLATION
- ▣ ESTAMPACIÓ PARET / ESTAMPACIÓN PARED / WALL PRINTING
- ▣ EPHEMERA ...

▣▣▣

BIBLIOGRAFIA BÀSICA / BIBLIOGRAFÍA BÁSICA / BASIC
BIBLIOGRAPHY

DICCIONARIS / DICCIONARIOS / DICTIONARIES

AAVV (1998) *Glossary of Plastics Terminology in 5 languages*.
Munich: Carl Hauser Verlag.

BÉGUIN, André (1977) *Dictionnaire technique de l'estampe*.
Bruxelles, 3 vols.

BLAS, J., A. CIRUELOS, C. BARRENA (1996) *Diccionario del dibujo
y la estampa*. Madrid: Real Academia de Bellas Artes de San
Fernando.

(1993) *Diccionario Tecnológico de plásticos*. Madrid: AENOR.

MARTÍN, E. y L. TAPIZ (1981) *Diccionario Enciclopédico de las
Artes e Industrias Gráficas*. Barcelona: Edebe.

NADEAU, Louis (1980-90) *Encyclopedia of printing, photographic
and photomechanical processes*. Fredericton N.B., Canada: Atelier
Louis Nadeau, 2 vols.

SIMMONS, Rosemary (2002) *Dictionary of Printmaking Terms*.
London: A & C Black.

TERMCAT (1994) *Lèxic de plàstics i cautxús*. Barcelona:
Generalitat de Catalunya. Departament d'Indústria i Energia.

SOBRE L'ESTAMPA / SOBRE LA ESTAMPA / ABOUT PRINT

- (1990) *A Code of Ethics for the Original Print*. Quebec: Conseil Quebequois de l'Estampe.
- BELLINI, Paolo (1998) *Manuale del conoscitore di stampe*. Milano: A. Vallardi.
- BISSET, D.E. et al. (ed.) (1978) *The Printing Ink Manual*. Philadelphia: Northwood Books.
- BYRNE, Chris (2002) *The original print: Understanding technique in contemporary fine printmaking*. Madison, Wisconsin: Guils Publishers.
- GASCOGNE, B. (1986) *How to Identify Prints. A complete guide to manual and mechanical processes from woodcut to ink jet*. London: Thames and Hudson.
- SAUNDERS, Gill, MILES, Rosie (2006) *Prints now: Definitions and Directions*. London: V & A Publications.
- GILMOUR, Pat (1979) *Understanding prints: a contemporary guide*. London: Waddington Galleries.
- GRIFFITHS, A. (1980) *Prints and Printmaking*. London: British Museum Publications.
- HOSKINS, Steve (2004) *Inks*. London: A & C Black.
- LEACH, Robert, PIERCE, Ray (ed.) (1993) *The Printing Ink Manual*. London: The Kluwer Academic Publishers.
- SALAMON, Ferdinando (1986) *Il conoscitore di stampe*. Torino: Umberto Allemandi & C.
- TURNER, Silvie (1996) *Print Collecting. Selecting, Evaluating and Caring for Fine Print*. New York: Lyons & Burford Pb.

TURNER, Silvie (1998) *The book of fine paper*. New York: Thames and Hudson.

VIVES, Rosa (1994) *Del cobre al papel*. Barcelona: Icària.

VIVES PIQUÉ, Rosa (2003) *Guía para la identificación de grabados*. Madrid: Arco/Libros, S.L.

Edita: L'AUTORA

Barcelona maig del 2010

© Mª Rosa Vives Piqué

Impressió: IMPRESSION'S BELLES ARTS

Dipòsit legal: B-27019-2010

ISBN:978-84-614-1298-3

Prohibida la reproducció total o parcial

